

PODRÓŻUJ PO MAŁOPOLSCE

w rytmie eko

REGION PODHALAŃSKI

Czym jest ekoturystyka?

Ekoturystyka to kameralne odkrywanie i poznawanie wyjątkowych miejsc i ludzi, ich kultury, tradycji oraz zabytków. To co wyróżnia podróżowanie w stylu eko, to szacunek i wrażliwość na przyrodę i krajobraz, a także na potrzeby ludzi, którzy mieszkają w zakątkach, które odwiedzamy. Dzięki ekoturystyce jesteśmy bliżej nich i natury, mamy szansę doświadczyć, poczuć, poznać, zaprzyjaźnić się, zachwycić otaczającym światem. I zabrać ze sobą swój ślad węglowy oraz... wspaniałe wspomnienia.

REGION PODHALAŃSKI

Pośród tatrzańskich smerków i turni
- ekowędrowki z góralską duszą

Hej góry, doliny – góralskie ścieżki
od Pienin po Gorce

Eko-etno wędrowki
z Babią Górą w tle

Orawa – historie
zaczarowane w drewnie

Rowerem wokół Jeziora Czorsztyńskiego
na Szlaku Kultury Wołoskiej

REGION PODHALAŃSKI

Orawa – historie

zaczarowane w drewnie

Zubrzyca Górna
Lipnica Wielka
Sidzina

pieszo

rowerem

biegówki

w raketach

przyroda

lokalne produkty

dziedzictwo

sztuka

Orawa to kraina historyczna leżąca w dorzeczu rzeki Orawy, niegdyś na pograniczu polsko-węgierskim, a dzisiaj polsko-słowackim. Przebiegały tędy historyczne szlaki handlowe – szlakiem solnym wożono na Węgry sól z Wieliczki i Bochni, a Drogą Miedziową sprowadzano do Krakowa miedź z kopalń w Bańskiej Bystrzycy. W dzikich ostępach grasowali babiogórscy harnasie wędrujący Tabakowym Chodnikiem – zbójnicką ścieżką przemycniczą przez Babią Górę na Orawę. Pośród gęstych lasów zajmujących ponad połowę obszaru, świerkowych borów, hal pasterskich, barwnych łąk i torfowisk zobaczymy pozostałości po tradycyjnym budownictwie drewnianym w stylu orawskim – m.in. tak charakterystyczne domy „z wyżką”. Wizytówką i sercem regionu jest niezwykle skansen Muzeum – Orawski Park Etnograficzny w Zubrzyca Górnej prezentujący bogactwo drewnianej architektury i folkloru tych ziem. Orawa od wieków inspirowała do działalności twórczej licznych artystów – muzyków, poetów, malarzy i rzeźbiarzy. Jednym z nich był Heródek – zwany orawskim Nikiforem. Wyruszcie na romantyczne wędrowki etnograficzne w części Orawy położonej w otulinie Babiogórskiego Parku Narodowego.

Zapraszamy na 2-3 dniową wycieczkę po Orawie pod Babią Górą z noclegiem w gospodarstwie agroturystycznym. Okolicę można zwiedzać także rowerem, a zimą na nartach biegowych lub skiturowych. Podczas wędrowki poznacie orawski folklor i tajemnice drewnianej architektury i dawnych zawodów. Nie zabraknie oscypka i pasterskich tradycji ze Szlaku Kultury Wołoskiej.

Ekowycieczka rekomendowana dla:

- ▶ rodzin z dziećmi
- ▶ grup wielopokoleniowych
- ▶ pasjonatów dziedzictwa Karpat

MIKROWYPRAWY

1. Spacer etnograficzny Szlakiem Dawnych Zawodów i Przemysłu Ludowego w Muzeum – Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej

Pasieka – Chałupa Paś-Filipka (tkactwo) – Olejarnia – Folsz – Tartak – Młynotartak – Kuźnia – Zagroda Wontorczyka (krawiectwo) – Bacówki – Chałupa Anny Pawlak (stolarstwo, snycerstwo) – Farbiarnia i Magiel

Podczas spaceru poznamy tajemnice dawnych zawodów mieszkańców Orawy i Karpat, którzy poza uprawą ziemi trudnili się pasterstwem, zbieractwem, wyrębem, pszczelarstwem, stolarstwem, snycerstwem, kowalstwem czy tkactwem. Zagłędniemy do różnych budynków gospodarczych i warsztatów. Dowiemy się, jakie były najstarsze formy przemysłu wiejskiego – jak tłoczono olej z lnu, jak powstawało sukno w folszu, jak wyglądała praca w tartaku i kuźni, a także jak mieliło się zboże na mąkę w młynie wodnym. Poznamy również historię tkactwa i farbowania płócien.

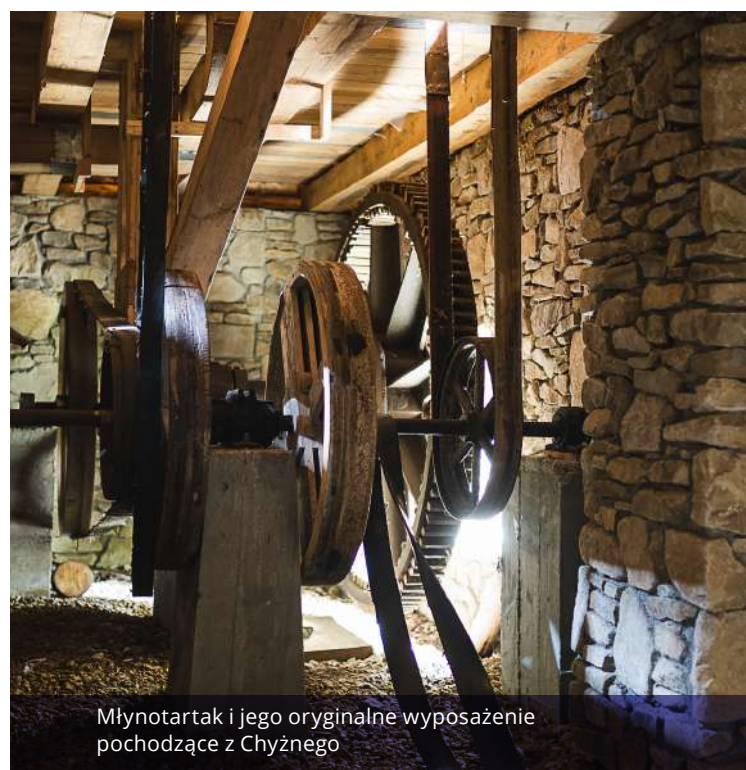
Spacer zaczynamy od najstarszej części Muzeum skupionej wokół zabudowań Dworu Moniaków – najcenniejszego zabytku i serca skansenu. Przy

ścieżce prowadzącej do dworu mijamy starą **Pasiekę**, składającą się z tzw. stojaków, czyli ulti wydrążonych w kłodach pni drzew. Pasieka otoczona jest drewnianym płotkiem z dranic. Najstarszą formą pszczelarstwa w Polsce było bartnictwo. Pierwotnie pszczoły hodowano w lasach, w barciach – wydrążonych w pniach drzew. Bartnictwo z czasem zostało zastąpione przez pszczelarstwo przydomowe, barcie – jak te w skansenie – wydrążano w kłodach drzew i ustawiano w pobliżu domu. Bartnicy byli ludźmi wolnymi, podlegali królowi, mieli wiele przywilejów i nie płacili pańszczyzny. (Informacje zaczerpnięto ze strony: <https://naludowo.pl>).

Powędrujmy teraz do **Chałupy Paś-Filipka**, gdzie zobaczymy ekspozycję o tkactwie. Dom orawski z wyżką z przełomu XVIII i XIX w. został przeniesiony z Jabłonki. Miał być kiedyś wianem dla panny młodej. Orawskie tkactwo osiągnęło największy rozkwit w XIX w. Płótna utkane z lnu na krosnach zanoszono później do wiejskich farbiarni (o tym dowiemy się więcej w budynku Farbiarni). Podobno orawscy kupcy wozili płótna na sprzedaż po całym Królestwie Węgier i na Bałkany, a nawet i dalej do Konstantynopola, czyli dzisiejszego Stambułu, gdyż miasto od 1930 r. nosi tę nazwę. Teraz zajrzemy do **Olejarni** znaj-

W Tartaku z Łopusznej

Młynotartak i jego oryginalne wyposażenie pochodzące z Chyżnego

dużą się pośród zabudowań gospodarczych Dworu Moniaków. W dwóch pomieszczeniach można zobaczyć wyposażenie dawnego wiejskiego zakładu przemysłowego wytwarzającego olej lniany: w pierwszym pomieszczeniu znajdują się stępy, czyli wydrążone kłody ze stęporami do tworzenia mączki lnianej, a w drugim prasa taranowa – klinowa do tłoczenia oleju – tzw. wybijac. W dawnej wsi len był jedną z pierwszych udomowionych roślin. Z niego wytwarzano nie tylko włókno, ale także produkty spożywcze – mączkę i olej oraz produkty gospodarcze np. pokost służący do impregnacji drewna.

Następnie przejdziemy do działu Skansenu z ciekawymi obiektami dawnego przemysłu wiejskiego. Zobaczymy **Folusz**, gdzie folowało się sukno służące do wyrobu góralskich ubrań. Folusz oznacza zarówno budynek, jak i urządzenie do obróbki tkaniny wytwarzanej z wełny, czyli sukna. Takie pierwsze zakłady przemysłowe stawiano zwykle nad potokami, gdyż urządzenie działało przy pomocy koła wodnego. Ten XIX-wieczny folusz pochodzi z Łopusznej. Obok niego nad potokiem stoi **Tartak**, przywieziony z tej samej wsi. Mechanizm z piłą służący do cięcia drewnianych bali także napędzany jest kołem, tzw. wałaską. Po drugiej stronie ścieżki zobaczymy **Młynotartak** i jego oryginalne wyposażenie pochodzące z Chyżnego. Sam budynek jest kopią XIX-wiecznego zespołu przemysłu wiejskiego. Obok stoi **Kuźnia** z wyposażeniem warsztatu kowala. Budynek pochodzi z Zubrzyicy Górnej.

Dalsza część wędrowki śladami dawnego przemysłu ludowego czeka nas w drugiej części skansenu. Ścieżka prowadzi między dawnym budynkiem Plebanii z uroczym gankiem, a pięknym drewnianym kościołem pw. Matki Bożej Śnieżnej. Za kościołem skręcamy w prawo. W XIX-wiecznej **Zagrodzie Wontorczyka**, w kształcie litery L, można zobaczyć ekspozycję o krawiectwie. Naprzeciwko zwraca uwagę malownicza **Zagroda Małysów** – dom z wyżką i pomalowanymi na niebiesko oknami, kryty słomą, tzw. kicokami. Wędrujemy dalej ścieżką i mijamy **Bacówki**. W typowym orawskim szałasie pasterskim mieści się

Dom z wyżką

Typowe domy orawskie posiadały spichlerz w części strychowej – zwany wyżką, któremu towarzyszył ganek – przedwysce biegnący pod okapem wzdłuż ściany frontowej. Do krycia dachów używano najczęściej słomy, tzw. kicoków, a także gontów.

wystawa opowiadająca o gospodarce pasterskiej w Karpatach – wypasie owiec na halach i wyrobie serów: oscypków, bunca i zentycy.

W pobliżu znajduje się **Chałupa Anny Pawlak**, w której warto obejrzeć ekspozycję o stolarstwie, snycerstwie i rzeźbiarstwie. Szczególnie ciekawym rzemiosłem regionalnym, jednym z najstarszych, było snycerstwo, czyli sztuka zdobnicza drewna. Snycerze za pomocą dłuta i knypla (drewniany młotek do podbijania dłuta) wyczarowywali zdobienia chałup i mebli. Artyści snycerze tworzyli rzeźby ołtarzowe, figury świętych i inne dzieła.

Na koniec wycieczki zajrzemy do najnowszych perełek skansenu, w którym w ramach sektora przemysłu ludowego odtworzono Farbiarnię i Magiel. Biały, murowany budynek **Farbiarni** z mansardowym dachem wzniesiono na wzór zabytkowego obiektu z Orawki. Na Orawie zakładów przemysłowych składających się z pracowni farbiarskiej i magła było kiedyś wiele. Wnętrze budynku prezentuje wyposażenie dawnej farbiarni – takie jak kocioł do farbowania, beczki do płukania tkanin, narzędzia do drukowania płótna w geometryczne i roślinne wzory (farbowanego na kolor ciemnoniebieski) oraz wieszaki do suszenia zadrukowanych i farbowanych tkanin. Bardzo interesujący jest budynek **Magła**, który powstał na podstawie dokumentacji znajdującej się w archiwach Muzeum Wsi Słowackiej w Martynie (z wioski Šumiac), gdyż na Orawie żaden tego typu obiekt się nie zachował. Z kolei samo wyposażenie magła stworzono na kanwie urządzenia z Veličnej znajdującego się w Muzeum Wsi Orawskiej w Zubercu (na Słowacji).

Inny ciekawy spacer tematyczny po skansenie pt. „Historie z pogranicza” znajdziemy na stronie: <https://malopolskatogo.pl/historie-z-pogranicza>

 ok 1 – 2 km min. 2 h trasa łatwa

 pieszo

2. Transgraniczna wycieczka rowerowa „U stóp Babiej Góry”

Polana Stańcowa – granica państwa (Stańcowe Siodło 907 m n.p.m.) – Muzeum Pavola Országh Hviezdoslava i wystawa Milo Urbana – schronisko Slaná Voda – Oravská Polhora – Rabča – Zubrohlava – Bobrov – granica państwa – Winiarczykówka – Lipnica Wielka – Przywarówka – Polana Stańcowa

Wycieczkę zaczynamy na **Polanie Stańcovej** u stóp Babiej Góry, gdzie znajduje się leśniczówka Stańcowa, sezonowy punkt informacyjny Babiogórskiego Parku Narodowego, wiata, mały plac zabaw, parking oraz sezonowa wypożyczalnia rowerów PIUS XX. Stąd ruszamy ścieżką za znakami niebieskiego szlaku pieszego. Przed nami bajeczne widoki na szczyty Tatr. Po około 900 m przekraczamy leśną granicę polsko-słowacką (Stańcowe Siodło 907 m n.p.m.). Tutaj czeka nas przeprawa stromą stokówką w dół przez las. Być może trzeba będzie poprowadzić rower przez kilkaset metrów. Po około 3 km od granicy docieramy do pięknej polany, gdzie znajduje się drewniana gajówka a w niej **Muzeum Pavola Országh Hviezdoslava** z wystawą Milo Urbana (opiekuje się nim Orawskie Muzeum – www.oravskemuzeum.sk). Pavol Országh Hviezdoslav (1849–1921) był słynnym słowackim poetą, dramatopisarzem i tłumaczem, który często wędrował po Orawie i pisał swoje poematy, m.in. dzieło „Hájnikova žena” (Żona Gajowego). W Muzeum mieści się także stała wystawa poświęcona innemu znanemu pisarzowi, eseiście i dziennikarzowi Milo Urbanowi, który w gajówce pod Babią Górą spędził wczesne dzieciństwo. Milo Urban (1904–1982) jest przedstawicielem słowackiej literatury modernizmu. Od leśniczówki czeka nas przyjemny zjazd przez około 4 km do sympatycznego drewnianego schroniska z wieżyczką **Chata Slaná Voda** (można posilić się w tutejszej kameralnej gospodzie). Dojeżdżamy do miejscowości Oravská Polhora, przy głównej drodze skręcamy w lewo i jedziemy długi odcinek (ok. 8 km) dość ruchliwą drogą samochodową przez Rabčę i Zubrohlavę (po drodze sklepy spożywcze), by wreszcie skręcić w lewo na Bobrov (tu wjeżdżamy na Bursztynowy Szlak Greenways). Jesteśmy blisko brzegów Jeziora Orawskiego, przy sprzyjającej pogodzie można zaplanować piknik nad jeziorem i kąpiel (uwaga! – na niestrzeżonych dzikich brzegach, na własną odpowiedzialność).

Widok na Babią Górę od strony Orawy

Jedziemy w kierunku granicy Państwa (z Bobrova do granicy mamy ok. 4 km), przekraczamy granicę w Winiarczykówce, kierujemy się w stronę Jabłonki, by po ok. 4 km od granicy skręcić w lewo w stronę centrum **Lipnicy Wielkiej**. Przed nami Babia Góra w całym majestacie. Ta orawska miejscowość znana jest dzięki Emilowi Mice, Kolbergowi, rodzinom Machayów, Kowalczyków, Młynarczyków i licznym zespołom ludowym, a także dzięki rzeźbiarzowi ludowemu Karolowi Wójciakowi zwanemu Heródkiem (1892–1969), który spędził tu całe życie. Artysta zwany był orawskim Nikoforem (o czym dalej). W pobliżu skrzyżowania na Lipnicę Wielką można podejść nad potok Lipniczanka do **źródła Jacka**. Jest to pomnik przyrody nieożywionej – źródło siarczkowo-wodorowe. Odpocznijemy tu i napijemy się zdrowotnej wody „jojkowej” – jak mawiają mieszkańcy, której głównym składnikiem jest siarkowodór oraz wielosiarczki wodoru (inne źródła w Lipnicy Wielkiej to źródło Pod Sosenką, źródło Heródka i źródło Piotra Borowego – dojścia do nich są oznakowane w terenie). Będąc w centrum wsi, zajrzyjmy do późnobarokowego **kościółka pw. św. Łukasza** z XVIII w., który według legendy został wzniesiony dzięki zbójnickim dukatom. Prostą architekturą z dominantą kościelnej wieży zwieńczonej hełmem cebulastym przypomina on setki świątyń w stylu józefińskim charakterystycznych dla całej monarchii austro-węgierskiej. Charakterystyczne dla Lipnicy Wielkiej są także przydrożne figury kamienne, fundowane przez mieszkańców, które miały ich chronić przed nieszczęściami i złem. Pochodzą one ze słynnego ośrodka w Białym Potoku.

Z Lipnicy Wielkiej za znakami Bursztynowego Szlaku jedziemy przez Przywarówkę, gdzie zachowała się typowa dla Orawy drewniana **dzwonnica loretańska**. Według podań ludowych dzwonów używano, by odpędzać burze i nawałnice gradowe ściągane przez planetniki – demoniczne postaci z wierzeń słowiańskich. Z Przywarówki wracamy na Polanę Stańcową.

- ▶ Wypożyczalnia rowerów PIUS XX, <https://www.facebook.com/piusxxstrefarozrywki>, w ofercie także dowóz i odbiór rowerów z dowolnego miejsca w regionie, a także bar z grillem

 ok. 41 km 6 h trasa średnia

 rowerem

3. Wycieczka piesza lub biegowa z Sidziny na Halę Krupową

Sidzina Muzeum Kultury Ludowej – zielony szlak pieszy – Kucałowa Przełęcz (1148 m n.p.m) – Hala Kucałowa – Schronisko PTTK Hala Krupowa – czarny szlak pieszy – Ciśniawy – Sidzina Muzeum

Z Sidziny spod Muzeum Kultury Ludowej ruszamy za znakami zielonego szlaku pieszego. Na początku idziemy asfaltem przez przysiółek Bieńkówka wzdłuż Kamyckiego Potoku. Po kwadransie szlak skręca w lewo i pnie się stromo przez las aż do **Hali Krupowej**, zwanej też Halą Sidzińską, dawnej hali pasterskiej, gdzie wypasano owce do lat 80. ubiegłego wieku (1164 m n.p.m.). Rozciąga się stąd panorama Gorców, Kotliny Orawskiej i Tatr. Łączna suma podejść to 551 m. Tutaj szlak zielony spotyka się z czarnym. Stąd wędrujemy na Przełęcz Kucałową położoną w głównym grzbiecie Pasma Policy (1148 m n.p.m). Przez Halę Kucałową czarnym szlakiem docieramy do klimatycznego schroniska PTTK Na Hali Krupowej (choć geograficznie nie

Na Babią Górę z Orawy

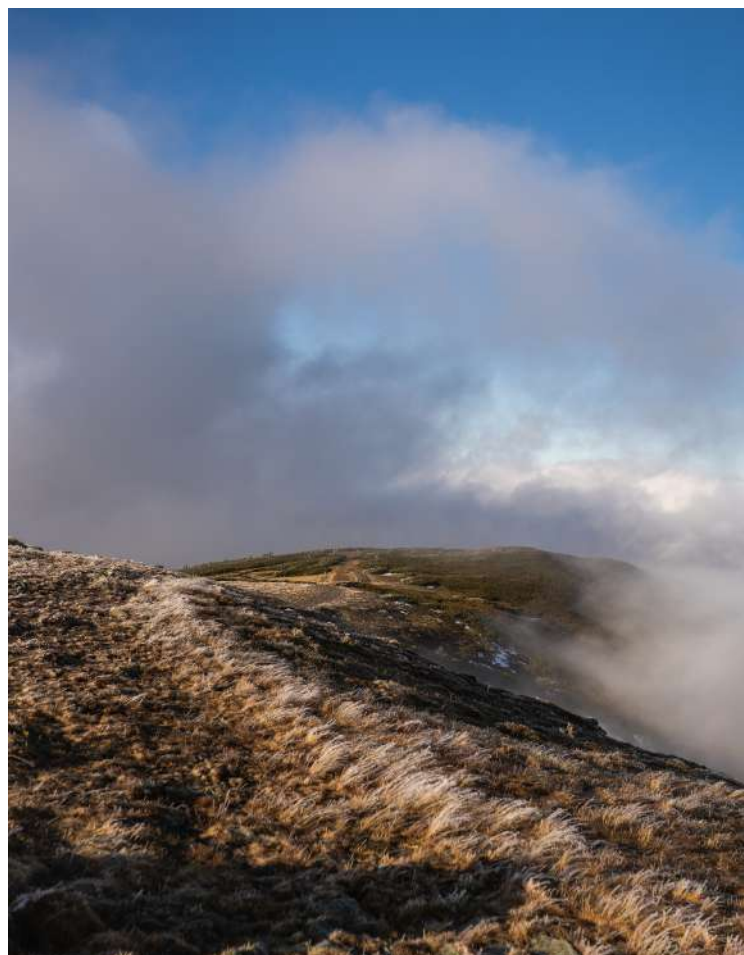

Szczyt Diablaka od strony Orawy możemy zdobyć, wędrując z Zubrzycy Górnej zielonym szlakiem przez Halę Śmietanową – Zubrzycką do Przełęczy Krowiarki, zwanej Lipnicką (1012 m n.p.m.). Stamtąd idziemy głównym czerwonym szlakiem wiodącym grzbietem pasma babiogórskiego na najwyższy szczyt, Diablak (1725 m n.p.m), a wracamy szlakiem zielonym do Polany Stańcowej i dalej drogą zwaną Rajsztągiem do Zubrzycy Górnej. To długa wycieczka licząca ponad 26 km (w zależności od punktu startu) i na drogę trzeba zaopatrzyć się we własny prowiant.

Ciekawą opcją alternatywną może być zejście z Babiej Góry żółtym szlakiem na stronę słowacką, tam nocleg w schronisku Slaná Voda i powrót niebieskim szlakiem biegnącym u podnóża pasma babiogórskiego do Polany Stańcowej, skąd drogą Rajsztąg powrót do Zubrzycy Górnej.

Muzeum Kultury Ludowej w Sidzynie

Szlak na Diablak - najwyższy wierzchołek Babiej Góry

znajduje się wcale na Hali Krupowej), gdzie możemy się posilić i napić herbaty. Początkowo wracamy tą samą drogą aż do Hali Krupowej i rozwidlenia szlaków. Dalej wędrujemy szlakiem czarnym – schodzimy przez las i polany do przysiółka Ciśniawy (Sidzina – Wielka Polana). Tutaj kończą się oznakowania szlaku i pośród sielankowych krajobrazów wiejskich wracamy asfaltem do Sidziny, zataczając pętlę. Zwiedzanie **Muzeum Kultury Ludowej** możemy zaplanować na początku lub na końcu wycieczki. Warto umówić się wcześniej na warsztaty artystyczne w skansenie.

 ok. 12 km 6 h pieszo
3 h biegiem trasa średnia

 pieszo biegiem

Spotkanie na leśnej ścieżce

Tradycyjne budownictwo konstrukcji zrębowej w Karpatach

Na biegówkach przez Orawę

W regionie można zrealizować kilka rekreacyjnych wycieczek na nartach biegowych, np.:

- zielonym szlakiem pieszym: Kiczory (Remiza OSP) – Zosiakowa Polana (Gajówka Królowa) – Rajsztąg (3 km w jedną stronę),
- Lipnica Wielka – Droga Rabczycka – granica państwa (4 km w jedną stronę),
- Zubrzyca Górna (szkoła) – Zakamionek – Lipnica Mała zagrody (4 km w jedną stronę).

Trasy rekomendowane na stronie:

www.orawa.turystyka.pl

Orawa w zimowej szacie

NAJWAŻNIEJSZE MIEJSCA NA SZLAKACH WYCIECZEK

Muzeum – Orawski Park Etnograficzny w Zubrzyicy Górnej

Fascynujące muzeum, czynne od 1955 r., opowiada o bogatej kulturze regionu, jego dziejach, architekturze oraz życiu mieszkańców Orawy. Tutejsze dziedzictwo powstało na styku dwóch fali osadniczych – z jednej strony byli to wołoscy pasterze wędrujący łukiem Karpat, a z drugiej strony rolnicy przybywający z północnej Małopolski, często uciekający przed pańszczyzną.

Zgromadzono tu nie tylko przykłady tradycyjnego budownictwa z terenu Orawy, ale i wiele drobniejszych eksponatów związanych z tradycyjną gospodarką rolną, wiejskim rzemiosłem i przemysłem ludowym. Skansen powstał wokół okazałego **Dworu Moniaków** (którego starsza część pochodzi z początku XVII w., a młodsza z 1784 r.) wraz z zespołem zabudowań gospodarczych i parkiem. Działkę z osiedlem dworskim przekazali na rzecz skarbu państwa już w 1937 r. potomkowie sołtysio-szlacheckiego rodu orawskiego Moniaków – Joanna z Łaciaków Wilczkova i jej brat mieszkający w Budapeszcie, Sandor Lattyak (Aleksander Łaciak). „Życzeniem naszym jest zabezpieczenie dla przyszłości starodawnego charakteru tego osiedla dworskiego w formie Muzeum, w którym znalazłyby pomieszczenie również ruchomości należące do rodziny z historią dworu i tej ziemi związane” – napisali darczyńcy. Sylweta dworu z charakterystyczną wyżką to klasyczny przykład budownictwa orawskiego. Wewnątrz zobaczymy oryginalne wyposażenie z meblami, naczyniami i dekoracjami pochodzącymi z XIX w. Wokół dworu znajdują się budynki gospodarcze, takie jak owczarnia, stajnia, chlewnia i wozownia.

Skansen składa się z 61 obiektów. Wiele przeniesionych tu z różnych części regionu wiejskich chałup z XVIII, XIX i przełomu XX w. posiada wyżkę. Poza tradycyjnymi domostwami biednych

Malowniczy kościół pw. Matki Bożej Śnieżnej

Orawskie budownictwo z wyżką

lub zamożnych chłopów, możemy podziwiać niesamowite obiekty przemysłu ludowego (na trasie naszego spaceru), kościół drewniany, dzwonnice loretańską, karczmy i liczne przykłady małej architektury. Charakterystyczny **kościół pw. Matki Bożej Śnieżnej** pochodzi z XVII w. i został przeniesiony z Tokarni koło Jordanowa. Wnętrze świątyni kryje późnobarokowy, XVIII-wieczny ołtarz oraz chór ozdobiony płaskorzeźbami twórcy ludowego Józefa Wrony.

W skansenie organizowanych jest mnóstwo wydarzeń kulturalnych, m.in. podczas Święta Borówki urządzone są pokazy dawnych wiejskich rzemieślników, degustacje kuchni orawskiej, warsztaty twórcze, koncerty muzyczne i przedstawienia.

- ▶ Muzeum – Orawski Park Etnograficzny, Zubrzyca Górna, tel. +48 18 285 27 09, www.orawa.eu; godz. otwarcia: XI–III 8.30–14.30, IV i X 9.00–15.00, V–VI 9.00 – 17.00 i IX 9.00–15.00, VII–VIII 10.00–18.00; bilety: 20/12 zł, bezpłatnie dzieci do 7 lat; w cenie biletu zawarte jest zwiedzanie z przewodnikiem: Dworu Moniaków, chałup chłopskich (XIX w.), zakładów przemysłu wiejskiego w starej części Skansenu, kościoła pw. MB Śnieżnej w nowej części Skansenu. Pozostałe obiekty zwiedza się samodzielnie.

Zagroda Pawlaka z Zubrzyca Górnej z lat 40. XX w. z pracownią stolarską i gonciarnią

Oryginalne wyposażenie Dworu Moniaków

Wspomnienia o Heródku – orawskim rzeźbiarzu z Lipnicy Wielkiej

Po Heródku zachowały się wspomnienia i około 150 z kilkuset rzeźb, które stworzył. Są dzisiaj własnością różnych muzeów i częścią prywatnych kolekcji. Podróżując przez Orawę warto dowiedzieć się więcej o tym niezwykłym artyście. Może dzięki temu inaczej będziemy spoglądać na otaczający kiedyś jego, a dzisiaj nas koloryt krajobrazu. Heródkowe spojrzenie i artystyczna wrażliwość to niematerialne dziedzictwo Orawy.

Karol Wójciak, zwany Heródkiem (1892–1969) spędził całe życie w Lipnicy Wielkiej u stóp Babiej Góry. Wypasał krowy i najmował się u gospodarzy do różnych prac, pomieszkując u nich kątem. Jego talent odkryli przez przypadek podczas etnograficznej wyprawy w 1959 r. Jerzy Darowski i Irena Wrońska – pracownicy Muzeum Tatrzańskiego w Zakopanem. Nagle zrobiło się głośno o rzeźbiarzu ludowym, napisał o nim w „Przekroju” Jan Bujak, przyjeżdżali w odwiedziny etnografowie, krytycy sztuki. Dzisiaj heródkowymi śladami podąża Maja Spychaj-Kubacka, krakowska aktorka i twórczyni strony internetowej o Heródku.

Artysta wykonywał rzeźby najpierw z korzeni, później z grubych świerkowych klocków i kawałków gontów. Jego świątki przedstawiają Matkę Boską, Chrystusa, anioły, postaci świętych – nazywano je gnotkami. Jak czytamy na stronie Muzeum Etnograficznego w Krakowie: „Prymitywne niby-rzeźby w kształcie słupków z zamarkowanymi twarzami o dużych oczach, z doklejonymi rękami lub skrzydłami, malowane paroma podstawowymi kolorami, gromadził w szopie, w której mieszkał. W pogodne dni albo kiedy spodziewał się gości, ustawiał je w obejściu, na łące lub kamieniach w potoku. Wierzył, że oglądanie ich zachęci ludzi do pobożnego i godnego życia”.

Na Orawie tworzyło lub inspirowało się nią wielu znanych artystów, np.: Tadeusz Zygfryd Kassern (kompozytor i pedagog urodzony we Lwowie), Wojciech Kilar, Józef Pieniążek (malarz, grafik) czy Czesław Dźwigaj (artysta rzeźbiarz, profesor ASP w Krakowie).

► Więcej na stronie www.herodek.pl

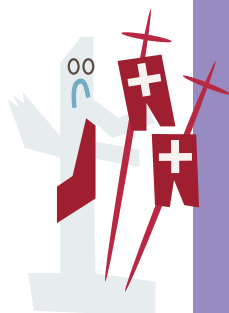
Dzieła Heródku na wystawie w Muzeum Etnograficznym w Krakowie

Górale Orawscy

Zamieszkują 14 wsi po południowej stronie Babiej Góry, m.in. w Lipnicy Wielkiej, Lipnicy Małej, Zubrzycy Górnej i Dolnej, Jabłonce, Orawce, Podwilku i Chyżnem. Trudnili się pasterstwem, rolnictwem, wydobywaniem torfu, byli znani jako zdolni stolarze, snycerze, cieśle, murarze, a także wyrabiali i farbowali płótno.

W typowo karpackim stroju – u mężczyzn wyróżniały się czarne parzenice na spodniach. Od święta na koszule wkładali czarne sukienne kamizelki, a zimą gazdowie nosili kożuchy orawczańskie. Głowę zdobił czarny filcowy kapelusz z szerokim rondem. W stroju kobiecym charakterystyczne były szerokie, długie i marszczone spódnice. Białą koszulę ozdabiał wełniany gorset z marszczoną falbaną i guziczkami. Mężatki nosiły na głowie czepki, zakładając na wierzch chusteczki, wiązane pod brodą.

(opracowano na podstawie tekstu Marii Brylak-Załuskiej, www.etnozagroda.pl i <https://skarbygorali.pl>)

Pasma Babiej Góry – przyroda i zbójnicze legendy

Orawa leży u stóp Babiej Góry, w otulinie Babiogórskiego Parku Narodowego. Sylweta potężnej góry – Królowej Beskidów od strony południowej jest łagodna i delikatnie zarysowana na horyzoncie, nosi leśne szaty świerków, jodeł, buczyn i jaworów. Bajkowo wygląda zimą, kiedy najwyższy jej wierzchołek pokryty śniegiem skrzy się w ciepłym świetle nisko padających promieni słońca. U jej podnóża wypasano owce i krowy na halach i polanach. Babiogórski Park Narodowy po stronie polskiej wraz ze słowackim Obszarem Chronionego Krajobrazu CHKO Górna Orawa (Chránená krajinná oblasť Horná Orava) tworzą transgraniczny rezerwat biosfery UNESCO. Poza cennymi lasami dawnej Puszczy Karpackiej zachowały się tu torfowiska typu górskiego w dawnych borach i cenne ostoje flory – zanotowano ponad 700 gatunków roślin naczyniowych.

Jak czytamy na stronie zbójnickiego szlaku, Babia Góra była zwana zbójnickim gniazdem. „Cieszyła się sławą jako teren, gdzie zbójnicze kompanie ukrywały się i zimowały. Sprzyjały temu duże kompleksy leśne, bliskość granicy oraz obecność odludnych osad i szałasów. Według jednej z legend Babia góra to skamieniała z żalu frajerka (kochanka zbójnicka)”. Znany był zbójnik Białoń z Lipnicy Wielkiej, z którego dukatów wzniesiono kościół w wiosce (więcej: www.zbojnickiszlak.pl).

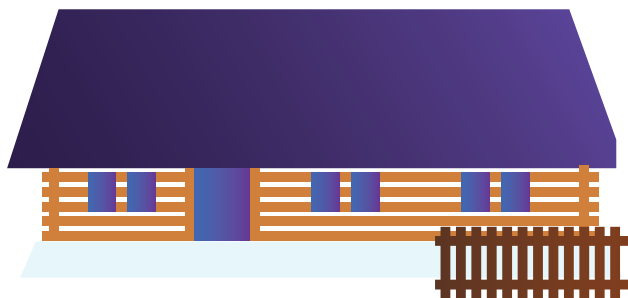
- ▶ Babiogórski Park Narodowy, sezonowy punkt informacyjny parku na Polanie Stańcowa w Przywarówce, tel. +48 33 877 51 10, email: park@bgpn.pl, www.bgpn.pl, wstęp do parku: 6/3 zł

Orawa otulona zimową mgłą - widok z Babiej Góry, w tle panomarama Tatr

NAJWAŻNIEJSZE IMPREZY KULTURALNE

- Wieczór Kolęd, Muzeum – Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej, *pierwszy tydzień stycznia w okolicy Święta Trzech Króli*
- Memoriał Emila Kowalczyka w Biegach Narciarskich, *Lipnica Wielka, luty*
- Przegląd Orkiestr Dętych na Orawie, *Jabłonka, maj*
- Orawa Dzieciom Afryki oraz Orawski Dzień Dziecka, *Jabłonka, czerwiec*
<https://swm.pl/orawa>
- Święto Pasterskie, *Lipnica Wielka, lipiec*
- Orawskie Lato, *Jabłonka, lipiec*
- Święto Borówki – impreza plenerowa o charakterze etnograficzno-folklorystycznym, *Muzeum – Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej, ostatnia niedziela lipca*.
Inne imprezy w skansenie:
<https://www.orawa.eu/oferta/imprezy-cykliczne>
- Gminny Rajd Turystyczny im. Piotra Borowego – Ścieżkami i Szlakami Babiej Góry, *Lipnica Wielka, początek września*
- Gminne Dożynki „Święto Chleba”, *Lipnica Wielka, 2. niedziela września*

Muzeum Kultury Ludowej w Sidzinie

Kameralny skansen ludowej architektury drewnianej czynny jest od 1963 r. Jego twórcami było dwóch pasjonatów, którzy postanowili zachować od zapomnienia znikające ślady dawnej architektury. Adam Leśniak – nauczyciel, regionalista z Sidziny oraz ksiądz Józef Świsstek – miejscowy proboszcz, gawędziarz i krasomówca stworzyli to unikatowe miejsce.

Na początku stała tu tylko chałupa Władysława Banasika z 1806 r. przeniesiona z przysiółka Mała Sidzina. Piękny zrębowy dom wyróżniają szerokie podcienia wsparte na słupach. Dom ma kamienną podmurówkę, kryty jest gontem. We wnętrzu zobaczymy wyposażenie i wystrój chałupy z początków XIX w., a w wozowni zabytkową pompę strażacką. W muzeum są jeszcze dwa dawne budynki mieszkalne – Chata Anny Kozioł z 1901 r. (przeniesiona ze Spytkowic) oraz Chałupa Wójta Maja z Sidziny z II połowy XVIII w., w której umieszczono warsztat tkacki. Z zabytków w skansenie zobaczymy także drewnianą Kuźnię z końca XIX w. z wystawą narzędzi kowalskich, drewniany Młyn, a w nim oryginalny warsztat stolarski z XIX w. przeniesiony z Jordanowa, Loretańską Dzwonnice z 1937 r. z Sidziny-Wielkiej Polany oraz piętrowy Spichlerz z końca XIX w., w którym urządzono Izbę Pamięci Narodowej o kampanii wrześniowej 1939 r. z uwzględnieniem obrony wsi Wysoka.

Skansen był początkowo oddziałem Orawskiego Parku Etnograficznego, dzisiaj jest obiektem zarządzanym przez gminę Bystra-Sidzina.

- ▶ Muzeum Kultury Ludowej w Sidzinie, Sidzina (bez nr), tel. +48 501 597 208, email: skansensidzina@interia.pl, <http://skansen.bystra-sidzina.net>, czynny: XI-IV pn.-pt. 8.00-15.00, w weekendy tylko grupy zorganizowane, V-X wt.-pt. 10.00-17.00, sb. 10.00-18.00, nd. 14.00-18.00, bilety 8/6 zł, spacerowy bez zwiedzania wewnątrz 3 zł

Wnętrze Chałupy Banasika w Muzeum Kultury Ludowej w Sidzinie

Kameralny skansen ludowej architektury w Sidzinie

Piękno drewnianej architektury

INNE CIEKAWE MIEJSCA W OKOLICY

Kościół św. Jana Chrzciciela w Orawce

Zabytek architektury drewnianej z lat 1650–59 wytypowany na listę dziedzictwa UNESCO. Konstrukcji zrębowej, kryty gontem, wyróżnia się charakterystyczną wysmukłą wieżą o pochyłych ścianach i izbicą nakrytą hełmem w kształcie ostrosłupa i czterema wieżyczkami w narożach. Dach zdobi wieżyczka, zwana sygnaturką, z podobnym ostrosłupowym hełmem (w sygnaturkach mieścił się zawsze mały dzwon kościelny o tej samej nazwie).

Niezwykła jest polichromia zachowana we wnętrzu kościółka z XVII – XVIII w. Zachwyca cykl 14 malowideł przedstawiających sceny z życia św. Jana Chrzciciela.

- ▶ Parafia w Orawce, Orawka 65, tel. +48 691 204 504 (przewodnik), <http://orawka-kosciol.pl>, zwiedzanie VI i IX sb. 9.30–17.30, nd. 11.30–16.00, VII–VIII czw.–sb. 9.30–17.30, nd. 11.30–16.00, w pozostałe dni w roku po wcześniejszym umówieniu

Wysoka

Wieś Wysoka, koło Jordanowa słynie z przepięknego renesansowego staropolskiego Dworu na Wysokiej, uratowanego przez Antoniego Pilcha, mistrza lutni (www.lutnia.pl). Miejscowość była ponadto bardzo ważnym miejscem tworzenia się idei Bursztynowego Szlaku Greenways – inspirację dla szlaku stanowił prowadzony tu niegdyś przez artystę, Stanisława Szeligę, Klub Młodego Rzeźbiarza. Aniołek stworzony na Wysokiej stał się jednym z symboli szlaku.

Torfowiska Orawsko-Nowotarskie – Obszar Natura 2000

Znajduje się tutaj kilkanaście typów siedlisk przyrodniczych na czele z torfowiskami wysokimi, borami i lasami bagiennymi. Powstały około 9 tys. lat temu. Torfowiska są ostoją cennych gatunków ptaków – cietrzewia, derkacza, puchacza i orlika krzykliwego. Z ssaków na torfowiskach bytują jelenie, dziki, wilki, rysie, a czasem zagląda tu niedźwiedź. Na jednym z torfowisk, zwanym Baligówką, wytyczono ścieżkę dydaktyczno-przyrodniczą długości 3 km, która opowiada o procesie powstawania torfowisk wysokich oraz charakterystycznej florze i faunie. Trasa rozpoczyna się przy Bacówce na Baligówce.

Aniołek z Wysokiej stał się symbolem Bursztynowego Szlaku

Bacówka na Baligówce

WARSZTATY EDUKACYJNE

Zajęcia edukacyjne w Orawskim Parku Etnograficznym

Odbývają się w dawnych orawskich chałupach i zagrodach.

- Od ziarna do chleba – młócenie zboża cepami, czyszczenie ziarna na przetakach, mielenie w żarnach, wyrabianie ciasta i pieczenie orawskich moskoli – placków pieczonych na blasze z dodatkiem tłuczonych ziemniaków.
  - Jak to ze Inem było – poznamy proces obróbki lnu i wyczeszemy własne płótno.
  - Mistrz i uczeń, czyli malarstwo na szkłe – przez tajniki sztuki poprowadzi artysta malarz Stanisław Wyrteł.
  - Orawskie zabawki szmaciane – szyjemy dawne przytulanki, zabawki z gałanków.
  - Ozdoby z bibuły – poznajemy tajniki wykonywania ozdobnych kwiatów z bibuły.
  - Orawski opłatek – dowiadujemy się o zwyczajach adwentowych i bożonarodzeniowych na Orawie i wypiekamy opłatki.
  - Orawskie skrzynie na skarby – dowiadujemy się o przeznaczeniu, zdobnictwie i technice wykonywania wyjątkowych mebli, które gościły w każdej orawskiej chacie.
  - Dotykam, więc jestem... w skansenie – warsztaty dla osób niewidomych i niedowidzących.
- ▶ Orawski Park Etnograficzny, szczegółowe informacje oraz rezerwacja warsztatów: Stanisław Wyrteł, tel. +48 18 28 527 09 wew. 23, email: s.wyrteł@orawa.eu. Wszystkie zajęcia odbywają się od poniedziałku do piątku w godz. 9.00 – 15.00 po wcześniejszej rezerwacji. www.orawa.eu/oferta/zajecia-edukacyjne

Pracownia artystyczna SMRECZAKI

Tworzona przez rzeźbiarzy Magdalenę Kostrzewa-Smreczak i Mariana Smreczaka. W pracowni powstają rzeźby, przedmioty użytkowe i pamiątki w technice ceramiki artystycznej i drewnie. Warsztaty prowadzone są po wcześniejszym uzgodnieniu.

- ▶ Smreczaki, Lipnica Mała 207A, tel. +48 660 424 742

Galeria „Orawska Izba” – obrazy malowane na szkłe Stanisława Wyrteła

Powstała przy Pensjonacie „Orawski Dwór” w Zubrzyca Górnej. Często można tu spotkać znanego artystę z Orawy, poznać jego prace i bogatą twórczość.

- ▶ Orawski Dwór, Zubrzyca Górna 329 a, tel. +48 696 771 743, email: wyrteł_galeria@op.pl, <https://wyrteł.pl>

Alan-O – Ośrodek Górskiej Turystyki Jeździeckiej

Ośrodek organizuje przyrodnicze wycieczki konne. Jazdy w terenie z widokiem na Babią Górę i Tatry przez malowniczo pofałdowany teren, przeplatany przepięknymi polanami i lasami. Jak piszą właściciele: „Znajdziecie odpowiedzi na wiele pytań dotyczących występujących u nas gatunków zwierząt i roślin, często zdumieni będziecie zachowaniem waszego konia, on też potrafi się cieszyć i podziwiać. Mamy ochotę na góralskie sery „oscyпки” – jedziemy konno na Halę Śmianową i poznajemy technikę ich wytwarzania, cierpliwie tłumaczoną przez Bacę”.

- ▶ Zubrzyca Górna 58, tel. +48 18 285 28 28, www.alano.net.pl

WARSZTATY EDUKACYJNE

Pasieka na Orawie

Pasieka, licząca obecnie 50 pni pszczelich, znajduje się na terenie Kotliny Orawskiej w okolicach Babiogórskiego Parku Narodowego, w środowisku czystym ekologicznie. Na terenie Orawy pozyskuje miód w następujących odmianach: miód wielokwiatowy, miód lipowy, miód spadziowy.

- ▶ Pasieka na Orawie, Zubrzyca Górna 259, tel. +48 608 762 09, email: poczta@dyrda.com.pl, www.pasiekanaorawie.pl, sprzedaż miodów i zwiedzanie pasieki, po wcześniejszym uzgodnieniu.

Pasieka „Babia Góra” Przywarówka

Zwiedzanie pasieki i poznawanie tajników pszczelarstwa u mistrza w zawodzie – Franciszka Janowiaka.

- ▶ Pasieka „Babia Góra”, Lipnica Wielka na Orawie 1140 A, tel. +48 18 26 344 69, fjanowiak@neostrada.pl

Pasieka Leśna w Sidzinie

Stworzona przez Janinę i Mariana Totosiów liczy ponad 20 uli. W pracowni dowiemy się o sposobach produkcji miodu, wosku, pyłku kwiatowego oraz propolisu, posłuchamy opowieści o życiu pszczół, będziemy mogli kupić produkty z pasieki.

- ▶ Pasieka Leśna, Sidzina 694, tel. +48 (18) 2673732, email: totosiowie@wp.pl

Warsztaty tradycyjnego rzemiosła w Muzeum Kultury Ludowej w Sidzinie

Muzeum organizuje warsztaty edukacyjne np.: pieczenie placków na blasze „rusoków”, malowanie na szkle, pieczenie chleba. Istnieje możliwość organizacji grilla/ogniska na miejscu.

- ▶ Muzeum Kultury Ludowej, Sidzina b.n., tel. +48 501 597 208, skansensidzina@interia.pl, <http://skansen.bystra-sidzina.net>

Pieczemy chleb

Wielkanocne wypieki

Ceramika z Pracowni artystycznej SMREZAKI w Lipnicy Małej

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Polecane noclegi

ZUBRZYCA GÓRNA

Zakamionkiem – Orawska Chałupa pod Babią Górą, Zubrzyca Górna 379, tel. +48 18 285 21 55, <https://zakamionkiem.pl>

Pensjonat „Orawski Dwór”, Zubrzyca Górna 329A, tel. +48 533 460 500, <https://orawski-dwor.pl>

Alan-O – Gospodarstwo Agroturystyczne oraz Ośrodek Górskiej Turystyki Jeździeckiej, Zubrzyca Górna 58, tel. +48 18 285 28 28, email: poczta@alano.net.pl, www.alano.net.pl

Dom Orawski „U Kardasia”, Zubrzyca Górna 440, +48 (018) 285 28 78, <https://ukardasia.pl>

Więcej noclegów znajdziecie na stronie: www.orawa.turystyka.pl.

LIPNICA WIELKA

Agroturystyka Bajka – obiekty Dworek Bajka (Lipnica Wielka 1014A) i Ranczo Grapa (Lipnica Wielka 894), tel. +48 883 664 222, email: biuro@wakacjebajka.pl, <https://wakacjebajka.pl>

Więcej noclegów znajdziecie na stronie: www.lipnicawielka.pl

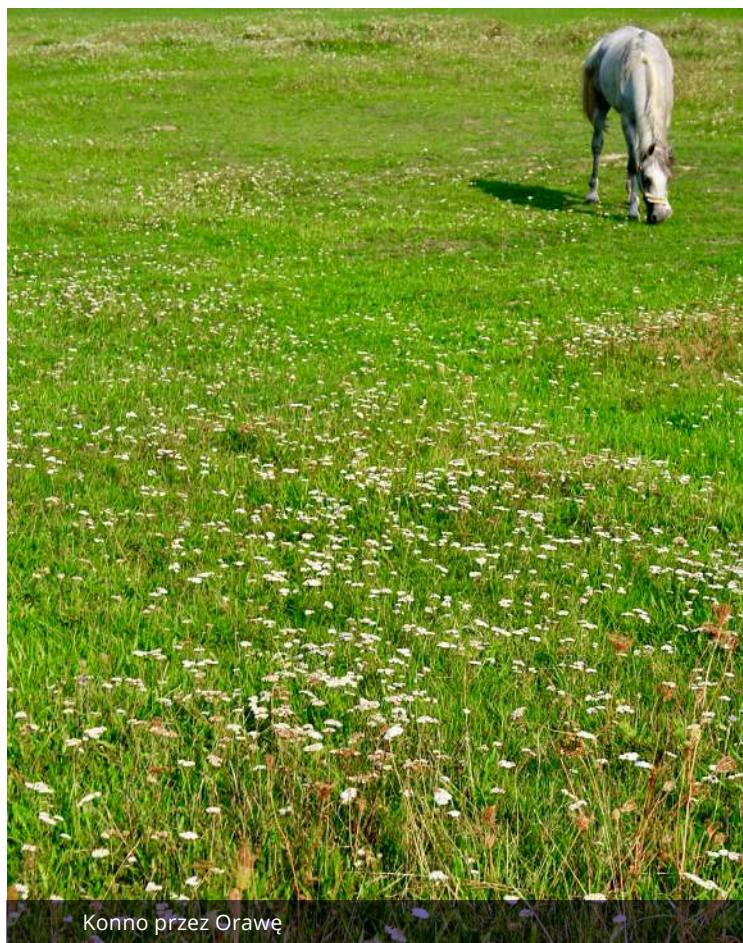
SIDZINA

Schronisko PTTK na Hali Krupowej, Sidzina, tel. +48 18 447 50 05, email: krupowa@o2.pl, <http://krupowa.pl>

Więcej noclegów znajdziecie na stronie: www.bystra-sidzina.pl

ORAWKA

Gospodarstwo agroturystyczne „U Kazika” (na Szlaku Małopolska Wieś dla dzieci), Orawka 84, tel. +48 18 26 523 49, email: ukazika@orawka.pl, www.ukazika-orawka.pl

Konno przez Orawę

Na łąkach i halach

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Miejsca gastronomiczne

Regionalnych potraw zasmakujemy w gospodarstwach agroturystycznych i podczas lokalnych imprez.

ZUBRZYCA GÓRNA

Karczma „Orawska Izba” (na Szlaku Wieś dla Smakoszy) – przy Pensjonacie Orawski Dwór, Zubrzyca Górna 329A, tel. +48 533 460 500, <https://orawski-dwor.pl>

JABŁONKA

Restauracja Pasieka, Jabłonka, ul. Sobieskiego 7B, tel. +48 018 264 28 00, <http://restauracjapasieka.pl>

Restauracja Róża Orawy, Jabłonka, Plac Dworcowy 4, tel. +48 791 288 355, <http://rozaorawy.pl>

KONIECZNIE MUSISZ SPRÓBOWAĆ:

- miódów spadziowych, wielokwiatowych i innych z rodzinnych gospodarstw pszczelarskich, takich jak Pasieka Babia Góra w Lipnicy Wielkiej, Pasieka Leśna w Sidzinie czy Pasieka na Orawie w Zubrzycy Górnej,
- moskoli, czyli placków z tłuczonych ziemniaków, mąki i maślanek lub śmietany, kiedyś pieczonych na blasze, dzisiaj częściej na patelni – przysmaku z Orawy i Podhala,
- przysmaków wpisanych na listę produktów regionalnych, których można spróbować podczas lokalnych imprez, np. chleba pieczonego na liściu kapusty, orawskich zawijańców weselnych (rodzaj ciasta drożdżowego), krzonówki po orawsku (rodzaj kwaśnicy), sałaty po orawsku,
- serów owczych lub mieszanych – korbaczy, bundzu, oscypków i serków z bacówek i rodzinnych gospodarstw w Zubrzycy Dolnej, Lipnicy Wielkiej i Czarnym Dunajcu,
- kołoca sidzińskiego – placka z ciasta chlebowego z serem, pieprzem i cebulą.

Bacówki

Bacówka Marysina Polana w Lipnicy Wielkiej

Bacówka Andrzeja Lassaka stoi na Ziębowej Polanie, a owce pasą się zwykle na Marysinej Polanie. Położona przy granicy ze Słowacją wyróżnia się pięknymi widokami na Jezioro Orawskie i Tatry.

Bacówka na Hali Śmietanowej (Zubrzyckiej)

Położona jest na zboczu Babiej Góry i należy do bacy Bolesława Miętusa z Zubrzycy Górnej.

Bacówka w Wypasionej Dolinie

Sezonowa bacówka w Zubrzycy Górnej przy Parku Linowym w drodze na Przełęcz Krowiarki. Organizuje zajęcia tematyczne m.in. z pasterstwa (zob. www.wypasionadolina.pl).

Bacówka na Baligówce w Czarnym Dunajcu

Prowadzona przez rodzinę Hyrczów na obszarze należącym do Obszaru Natura 2000 Torfowiska Orawsko-Nowotarskie. Wiedzie stąd ścieżka dydaktyczna-przyrodnicza na torfowiska na Baligówce (położona przy głównej drodze Jabłonka – Nowy Targ, tel. +48 501 816 189).

Korbacze i owcze sery z bacówki

Dojazd transportem publicznym

- 1 Z Krakowa pociągiem lub autobusem do Zakopanego, wysiadamy w Nowym Targu, następnie busami dojeżdżamy do miejscowości orawskich (np. do Jabłonki – czyli stolicy polskiej Orawy)
- 2 Z regionalnego dworca autobusowego w Krakowie busami do Jabłonki, Lipnicy Wielkiej i Zubrzycy

Lektury na drogę

- 1 „Moja chata z kraja”, Anna Filimowska, Natalia Krygowska, Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2019 – publikacja o tożsamości trzech pokoleń mieszkańców polskiej Orawy.
- 2 „Poczet Harnasi Karpackich”, Urszula Janicka-Krzywda, PTTK „KRAJ”, Warszawa-Kraków 1988, dostępny w Orawskim Parku Etnograficznym.
- 3 „O Góralach Orawskich”, ich tradycjach, tańcu, gwarze, stroju i kuchni polecamy przeczytać na portalu www.etnozagroda.pl/gorale-orawscy
- 4 „Skansenova. Historia u stóp Babiej Góry”, Muzeum – Orawski Park Etnograficzny – folder prezentujący wycieczkę tematyczną pt. „Historie z Pogranicza” przez muzeum: <https://skansenova.pl/images/materialy/zubrzyca/ZUBRZYCA-mapa-NET.pdf>
- 5 Artykuły o Heródku, zwanym orawskim Nikoforem, Maja Spychaj-Kubacka, <http://herodek.pl>

Zabierz ze sobą Książeczkę GOT (Górska Odznaka Turystyczna) PTTK.

Obejrzyj

- ▶ Heródek – Orawski Nikifor: <https://youtu.be/06GsHSRY8kA>

Orawa – historie zaczarowane w drewnie

Żentyca u Bacy

Zagraj

- 1 Quest Na pasterniku u Moniaków – prowadzi przez zabytki Orawskiego Muzeum Etnograficznego, opowiada historię Orawy i prezentuje najciekawsze elementy tradycyjnej architektury:

https://www.orawa.eu/images/questy/Quest_M-OPE_1.pdf

Punkty info w okolicy

Jabłonka

Informacja Turystyczna,
ul. Krakowska 4, tel. +48 18 265 23 16,
www.orawa.turystyka.pl

Autorzy ekowycieczki:

Dominika Zaręba, Piotr Pochopień,
konsultacje: Jadwiga Pilch, Zofia Warciak,
Dominika Wachałowicz-Kiersztyn, współpra-
ca: Magdalena Kostrzewa-Smreczak,
Danuta Tempka

Pomysł ekopakietów:

Dominika Zaręba

Redakcja i korekta:

Barbara Sadurska

Opieka ekspercka:

Dorota Skotnicka

Konsultacja merytoryczna:

Małgorzata Czapla, Dominika Osiak,
Anna Woźniak-Lubaś

Projekt graficzny:

Diana Jabłońska

Zdjęcia:

Kamil Sorocki, Dominika Zaręba, Danuta
Tempka, Tomasz Ostrowski, Janusz Zaręba,
Magdalena Kostrzewa-Smreczak / Pracow-
nia Artystyczna SMRECZAKI

Fundusz
Partnerstwa

Projekt pt. „Małopolska Ekoturystyka - zrównoważony rozwój turystyczny regionu” jest realizowany przez Fundusz Partnerstwa jako część Programu EkoMałopolska. Jego celem jest promocja regionu w sposób zrównoważony, odpowiedzialny i jak najmniej inwazyjny dla środowiska naturalnego oraz zakładający autentyczne zainteresowanie jego bogactwem i dziedzictwem.

MAŁOPOLSKA

Projekt jest realizowany przy wsparciu finansowym Województwa Małopolskiego.

informacje praktyczne:
stan na grudzień 2019 r.